

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 465/2022 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om en tillräcklig finansiering av välfärdsområdena och kostnaderna för förändringen

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 465/2022 rd undertecknat av riksdagsledamot Sari Sarkomaa /saml m.fl.:

Vilken är regeringens nuvarande uppskattning av kostnaderna för förändringen av social- och hälsovårdstjänsterna specificerade i kostnader för IKT, förvaltning och löneharmonisering samt andra kostnader,

hur har ändringskostnaderna förändrats genom regeringens proposition om inrättande av välfärdsområden och om överföring av ansvaret för att organisera social- och hälsovårdstjänster,

hur mycket mer finansiering har redan beviljats i ändringskostnader och hur mycket kommer uppskattningsvis att behövas,

vilken är regeringens bedömning av hur många välfärdsområden som kommer att uppnå en balanserad budget för år 2023,

hur mycket tilläggsfinansiering uppskattar regeringen att välfärdsområdena kommer att ansöka om för sina verksamhetskostnader,

hur kommer välfärdsområdenas uppskattade underskott för år 2023 att avspeglas på finansieringsnivå i hela landet och

hur påverkar ovan nämnda ändringskostnader och verksamhetskostnaderna som är högre än beräknat regeringens bedömning av de årliga kostnaderna för social- och hälsovårdstjänster jämfört med den uppskattning av social- och hälsovårdskostnadernas utveckling som gjordes innan lagförslagen godkändes på årsnivå och kumulativt fram till 2035?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Staten anvisar sammanlagt cirka 583 miljoner euro i statsunderstöd för beredningskostnader för välfärdsområdenas verksamhet och inrättande åren 2021 och 2022. Allmänt statsunderstöd enligt

statsunderstödslagen (688/2001, 5 §) har beviljats för välfärdsområdenas inrättande och verksamhet samt för kostnader för tillfälliga beredningsorgan enligt lagen om genomförande av reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet och om införande av den lagstiftning som gäller reformen (616/2021, 15 §). Anslaget har anvisats under moment 28.89.30 i statsbudgeten. För de nödvändiga engångskostnaderna för IKT-ändringen till följd av reformen har staten dessutom anvisat ett särskilt anslag under moment 28.70.05. Genomförandet av reformen har visat att de finansiella behoven vid beredningen av välfärdsområdena har förverkligats inom en snabbare tidsram än vad som förutsågs vid lagberedningen. Dessa behov har tillgodosetts genom att statsbidragen beviljats mer proaktivt än vad som ursprungligen var avsikten.

Precis som det framkom av regeringens proposition 241/2020 rd och vid riksdagsbehandlingen av den, medför reformen ändringskostnader. Vid uppskattning av dem är det viktigt att skilja mellan engångskostnader, tillfälliga kostnader, permanenta kostnader och årligen återkommande ändringskostnader. En del av ändringskostnaderna för reformen är också sådana som förväntas ge kostnadsfördelar i framtiden i form av ökad produktivitet. Man uppskattade att de mest avsevärda permanenta kostnaderna skulle bli löneharmoniseringen (uppskattningsvis 124–434 miljoner euro om året, ett genomsnitt på cirka 280 miljoner euro om året beräknat utifrån kostnadsnivån 2023) och de förlorade skatteintäkterna för att beskattningen inte skulle stramas åt för någon (uppskattningsvis 255 miljoner euro om året på 2023 års nivå). Dessa ändringskostnader kan antas öka med tiden, bland annat som en följd av en stigande inkomstnivå.

I anknytning till social- och hälsovårdsreformen, och till viss del även oberoende av den, kommer välfärdsområdena att ha avsevärda kostnader för löneharmonisering. Kostnadseffekten av dessa och när de infaller kommer att bero bland annat på de lönesystem som skapas för välfärdsområdena. Förväntningen är att åtminstone inte någon större del av kostnaderna för löneharmoniseringen kommer att uppstå under 2023, utan harmoniseringen genomförs sannolikt stegvis under flera års tid. De ökande lönekostnaderna i och med löneharmoniseringen kommer att täckas inom ramen för finansieringsmodellen för välfärdsområdena, och i slutändan kommer de att beaktas vid den efterhandsrevision av kostnadsnivån som görs av finansieringen. För den uppskattade ökningen av servicebehovet inom finansieringen av välfärdsområdena görs en höjning med 0,2 procentenheter åren 2023–2029 som kan täcka bland annat kostnaderna för löneharmoniseringen.

Även IKT-helheten har uppskattats ge upphov till vissa av de största ändringskostnadsposterna till följd av reformen. Helheten omfattar kostnaderna för genomförande av lagstiftningen samt kostnaderna för utveckling av verksamhet som stöder målen för reformen. Dessa ändringar kan också anses skapa möjligheter att effektivisera verksamheten och minska kostnaderna för upprätthållande av parallella och överlappande informationssystem. Välfärdsområdena finansierar kostnaderna för en mer omfattande IKT-utveckling och underhåll i enlighet med självstyrelsen i fråga om beslutsfattande från år 2023 genom den allmänna finansieringen (mom. 28.89.31) och inom ramen för sitt bemyndigande för upplåning. IKT-ändringskostnaderna till följd av reformen

uppskattades i regeringens proposition uppgå till sammanlagt cirka 630 miljoner euro under åren 2021–2025.

Från kommunerna och samkommunerna överförs kostnader som hänför sig till social- och hälsovården och räddningsväsendet på totalt cirka 21,2 miljarder euro på 2022 års nivå. Beräkningarna av de kostnader som överförs justeras utifrån kommunernas bokslutsuppgifter för 2022 under 2023 så att justeringen inverkar på finansieringen av både kommunerna och välfärdsområdena för 2024. Den totala allmänna statsfinansieringen av välfärdsområdena uppgår till cirka 22,5 miljarder euro på 2023 års nivå, varav cirka 1,9 miljarder euro betalas till områdena i december 2022. Finansieringen av välfärdsområdena justeras från 2024 så att den motsvarar de slutliga kostnaderna som överförs från kommunerna och samkommunerna 2022. Indexjusteringen av finansieringen för 2023 är 3,52 procent och ökar finansieringen med 756 miljoner euro.

Utifrån den uppskattade årliga ökningen av befolkningens servicebehov inom social- och hälsovården höjs finansieringsandelen med 0,2 procentenheter åren 2023–2029 bland annat på grund av kostnaderna under övergångsfasen. Ökningen av servicebehovet (inkl. höjningen med 0,2 procentenheter) beaktas till fullo under 2023 och 2024. Från och med år 2025 beaktas 80 procent av ökningen av servicebehovet. Ökningen av servicebehovet beräknas öka finansieringen under ramperioden med cirka 253 miljoner euro år 2023, cirka 275 miljoner euro år 2024, cirka 235 miljoner euro år 2025 och cirka 229 miljoner euro år 2026, dvs. finansieringsnivån på grund av det ökade servicebehovet ökar med ca 1 miljard euro enligt prisnivån år 2023.

Välfärdsområdena är föremål för både sådana beslutsbaserade reformer som har trätt i kraft före överföringen av ansvaret för organiseringen och sådana reformer som träder i kraft eller utökas 2023 eller därefter. Till dessa hör exempelvis personaldimensioneringen inom äldreomsorgen, vårdgarantin inom primärvården, reformen av klientavgifterna inom social- och hälsovården och utvidgningen av eftervården inom barnskyddet samt personaldimensioneringen inom barnskyddet. Dessa reformer påverkar slutsumman av överföringsberäkningen, så att antingen kostnaderna ökar eller klientavgifterna minskar. De nya och utvidgade uppgifterna under 2023 kommer att öka finansieringen av välfärdsområdena jämfört med 2022 netto (dvs. inklusive avdrag) med cirka 275 miljoner euro. År 2026, när alla de beslutsbaserade ändringar som fastställts under innevarande regeringsperiod är i kraft, har man i planen för de offentliga finanserna för åren 2023–2026 uppskattat att kostnadseffekten på finansieringen av välfärdsområdena är cirka 600 miljoner euro netto per år.

Budgetplanen för välfärdsområdenas ekonomi år 2023 bedöms bli stram. Situationen förväntas dock förbättras avsevärt, genom att man i finansieringen för 2023 gör en engångsjustering i efterhand, med vilken man justerar den finansiering som ursprungligen baserar sig på budgeten för 2022 så att den motsvarar de faktiska kostnaderna för social- och hälsovården under 2022. Denna engångsersättning betalas ut i början av 2024, men information om hur stort beloppet blir

erhålls redan under våren 2023. Under 2024 görs också en normal nivåhöjning enligt finansieringslagen.

I 11 § i finansieringslagen fastställs att om finansieringen av välfärdsområdena blir bristfällig på ett sätt som äventyrar ordnandet av tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster enligt 19 § 3 mom. i grundlagen eller ordnandet av räddningsväsendets tjänster i anslutning till de grundläggande fri- och rättigheter som avses i 7, 15 och 20 § i grundlagen, har välfärdsområdet rätt att få tilläggsfinansiering av staten till det belopp som behövs för att trygga nämnda social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster och räddningsväsendets tjänster.

Från och med 2023 kommer ett separat förslagsanslagsmoment att läggas till i statsbudgeten, vilket tekniskt möjliggör budgetbehandling av eventuella ytterligare finansieringsbehov som uppstår för välfärdsområdena under året. Om ansökningar om tilläggsfinansiering lämnas in kommer dessa att behandlas enligt finansieringslagen, och i detta skede är det varken möjligt eller motiverat att försöka förutse dem.

Den korrigeringspost som betalas ut i början av 2024 förväntas i betydande omfattning korrigera välfärdsområdenas underskott. Om det trots detta finns områden som tvingas tillgripa tilläggsfinansiering eller göra underskott kommer detta att påverka nivån på välfärdsområdenas social- och hälsovårdsfinansiering 2025. De faktiska social- och hälsovårdskostnader enligt 5 § i finansieringslagen som framkommer vid efterhandsrevisionen enligt 10 § i finansieringslagen av de bokslut som välfärdsområdena tillställer Statskontoret används på riksomfattande nivå som grund för finansieringen året efter att de har färdigställts. Om social- och hälsovårdskostnaderna med andra ord överstiger budgeten på riksomfattande nivå under 2023, höjer detta social- och hälsovårdsfinansieringen på riksomfattande nivå år 2025 och framåt. På detta sätt säkerställs att finansieringen av social- och hälsovårdstjänsterna inte skiljer sig från det faktiska finansieringsbehovet. Efterhandsrevisionen påverkar inte finansieringsbalansen mellan områdena.

Syftet med den finansieringsmodell som föreslagits i reformen är att motverka ökade offentliga utgifter, men vid stora reformer uppstår oundvikligen också ändringskostnader. Ändringskostnaderna är med andra ord inte utmärkande enbart för denna reform. På grund av ändringskostnaderna ser det inte ut som att de offentliga finanserna stärks genom reformen på 2020-talet, utan tidigast på 2030-talet. Det är möjligt att välfärdsområdenas ekonomi blir föremål för anpassningsåtgärder 2023. Å andra sidan kommer välfärdsområdenas ekonomi också att påverkas av de föreskrivna finansiella justeringsmekanismerna, som är av stor betydelse särskilt under de första åren av reformen. Den totala uppskattningen av de långsiktiga effekterna av reformen på de offentliga finanserna är oförändrad och återbetalningstiden för reformen beräknas fortfarande vara ungefär 15 år. Detta kan inte betraktas som en alltför lång tid, särskilt med tanke på att det är en stor och viktig reform. Om en del av ändringskostnaderna dessutom kan täckas utan tilläggsfinansiering, börjar reformen stärka de offentliga finanserna kumulativt redan före mitten av 2030-talet.

Enligt 120 § i lagen om välfärdsområden ska välfärdsområdet producera information om välfärdsområdets verksamhet och ekonomi för användning vid styrningen, ledningen och uppföljningen av välfärdsområdets verksamhet och ekonomi. Välfärdsområdenas verksamhet, kostnader och finansiering följs och utvärderas kontinuerligt samt särskilt vid beredningen av planen för de offentliga finanserna och statsbudgeten. Utvecklingen av välfärdsområdenas ekonomi följs också av delegationen för välfärdsområdenas ekonomi och förvaltning som kommer att tillsättas inom kort.

Helsingfors 7.10.2022

Kommunminister Sirpa Paatero